

Research Paper

Opportunities and Challenges of the 25-Year Cooperation Document between Iran and China, Emphasizing the Situation of Sistan and Baluchistan Provinces

Mohammad Shahraki¹, Mansour Tajeri^{*2}, Parviz Reza Mirlotfi³

1. PhD student, Department of Political Science, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Political Science, University of Sistan and Baluchistan, Zahedan, Iran.
3. Associate Professor, Political Sociology, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 411-429

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: 25-year
Cooperation Document
between Iran and China,
Opportunities and
Challenges, Sistan and
Baluchistan Province

Abstract

China currently attaches special importance to Iran, which is due to Iran's geopolitical and geoeconomic position. In this regard, the participation of the Islamic Republic of Iran in this initiative has always been requested by the Chinese. The signing of the 25-year cooperation document between Iran and China, between the Islamic Republic of Iran, as an oil-rich country with regional influence but under American sanctions, and China as a global power but under American pressure, a new strategic pressure in West Asia for America and His allies created. On the other hand, the vast province of Sistan and Baluchistan is located on the path of 2 of the three largest transit corridors in the world, which makes the Milk-Chabahar axis a transit road of the Southeast Development Plan. Due to its location and strategic features, this region is very important from a geopolitical, geostrategic and geoeconomic point of view. Sistan and Baluchistan and Milk-Chabahar axis as a geographical space has a geopolitical role. Since the geography and location of Sistan and Baluchistan plays an important role in China's One Belt One Road project, the problem of this research is the opportunities and challenges of the 25-year cooperation document between Iran and China, emphasizing the location of Sistan and Baluchistan. This research was conducted in a descriptive and analytical way and the data needed for the research was collected in a library way. The results of the research show that there is a kind of relationship based on economic interdependence between Iran and China, which seems worthy of consideration because breaking it will involve costs for both sides.

Citation: Shahraki, M., Tajeri, M., Mirlotfi, P. R. (2024). **Opportunities and Challenges of the 25-Year Cooperation Document between Iran and China, Emphasizing the Situation of Sistan and Baluchistan Provinces.** *Geography (Regional Planning)*, 14(55), 411-429.

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.248808.2724

* **Corresponding Author:** Mansour Tajeri **Email:** m.tajeri@acecr.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

With the end of the Cold War and the collapse of the Soviet Union, a new order was created centered on the globalization of the economy and capitalism, and subsequently, new opportunities and issues appeared, and geopolitical relations on a global scale found a geo-economic nature, which means that the economic function of places is They add geopolitical weight. China is one of the powers whose position in international politics is rising at an amazing speed. A review of China's contemporary developments shows that this country has grown economically, especially in the last quarter of a century, and is trying to realize its position in the international system through the translation of economic power into military and political power.

The Chinese government mentions the Belt and Road initiative as a proposal to achieve economic convergence in the region and achieve win-win for all its actors, and it intends to encourage countries in the region to join this plan and dynamism in its advancement. To implement the ambitious idea, among the goals of the plan, we can mention improving the regional infrastructure, increasing the coordination of regional economic policies, eliminating trade barriers and encouraging cultural relations to attract support for this vast project. These cases show how far China is seeking to improve its strategic position and trying to move its position in global geopolitics. With the implementation of the plan, China will be connected with the three continents of Asia, Europe and Africa by pipelines, railways and roads, and finally all roads will lead to Beijing completely and literally. Therefore, China pays special attention to important regional powers in order to gain its national and international interests in the New Silk Road project. Iran is strategically located between the two oil-rich regions of the Persian Gulf and the Caspian Sea; The area that the Chinese call the Energy Silk Road. Beijing officials consider Iran as a key node in the One Belt, One Road plan. Iran is one of the countries that considers this plan as a strategic opportunity for its region, the surrounding environment of this country and on a macro level to create a balance in international political economy trends, Iran's positive attitude towards this plan at a strategic level and

acceptance of it It can be considered as a prerequisite for operational and technical cooperation between the two countries. In the current situation, according to a kind of link based on mutual dependence between Iran and China, the 25-year cooperation document between Iran and China has benefited both countries. By signing this document, Tehran and Beijing thwarted the American efforts to isolate these two countries and fueled the gradual collapse of sanctions. This is the first time that Iran has signed such a long-term agreement with a world power, and it has used the important opportunity of the confrontation between America and China. On the other hand, Sistan and Baluchistan has been the land of myths, epics, the passage of large trade caravans, including the land and sea routes of the Silk Road. The vast province of Sistan and Baluchistan is located on the route of 2 of the three largest transit corridors in the world, which makes the Milk-Chabahar axis a transit road of the Southeast Development Plan. Due to its location and strategic features, this region is very important from a geopolitical, geostrategic and geoeconomic point of view. Sistan and Baluchistan and Milk-Chabahar axis as a geographical space has a geopolitical role. Since the geography and location of the Islamic Republic of Iran plays an important role in China's One Belt One Road plan, the main question of this research is what are the opportunities and challenges of the 25-year cooperation document between Iran and China, emphasizing the location of Sistan and Baluchistan?

Methodology

The research method in political science is based on the use of library and archival sources and descriptive data analysis. This research investigated the subject at theoretical levels based on the descriptive-analytical method, and the necessary data and information were collected through the study of books, articles and theses related to the subject of the research. Library resources were used in the study to collect information about the political relations between Iran and China. In this research, books and memoirs, articles, etc. play an important role. Especially the books written by foreign authors in the field of Iran-China relations have been of great help in advancing the research. Also, the books that talk about China and the energy issue

were cited in this research. The information was collected using the polling method and the desired materials were analyzed using the descriptive-analytical method. A comparison was made. Also, this study has been investigated by using the document method and by using the laws, regulations and opinions of subject experts.

Results and Conclusion

Iran and China, as two important countries and two influential actors at the regional and international levels, have a remarkable history in the development of bilateral relations over the past few decades. Today's conditions of the international system are such that the development and survival of the countries located in each region depends on their cooperation, participation and integration. On the other hand, the level and quality of cooperation is directly related to geographical

features, political, economic and cultural capacities of countries. The bilateral relations between Iran and China are no exception to this rule. These two countries have gone through many ups and downs in their relations since the distant past and today they have common and aligned views in many political, economic and some important regional and international issues. The relations between the two countries are important in the following areas:

- 1 -Economic and energy considerations:
- 2 -Economic aspects:
- 3 -Aspects of energy:
- 4 -Political, strategic and military considerations:
- 5 -Political aspects:
- 6 -Aspects of foreign policy:
- 7 -Security aspects:
- 8 -Aspects of terrorism:
- 9- The complementary aspect of the economic structure of Iran and China:results.

References

1. 2015, China's strategic rationality and defense-security relations with Iran. *International Relations Research* (21): 159-194. [In Persian]
2. 2016, New Silk Road as China's Foreign Policy Strategy: Opportunities and Threats for Iran. *Foreign Relations*, (35): 7-42. [In Persian]
3. Abedi, Afiqah. (2019). The role and impact of strategic cooperation between Iran and China on the conditions and position of the axis of resistance. *Strategic studies of the Islamic world*, (81), 81-98. [In Persian]
4. Adabi, Mohammadreza, Kayani, Davoud, and Heydarpour, Mashallah. (2017). The position of Middle Eastern energy resources in China's foreign policy strategy in the post-Cold War era (case study of Iran and Saudi Arabia). *Sepehr Siyat*, (16): 90-120. [In Persian]
5. Adibi, Jalil. (1390). Economic relations between Iran and China: project cooperation. Tehran: *Kitab Asia*. [In Persian]
6. Ajamlu, Bahram. (2017). Investigating the impact of economic diplomacy on the foreign relations of the Islamic Republic of Iran and the countries of Russia, China and India after the Islamic Revolution. *New Research in Humanities*, (12), 137 – 154. [In Persian]
7. Amini, Seyedjavad., and Gholami, Abbas. (2019). Identifying factors that play a role in defense-security cooperation c. A. Iran and the People's Republic of China. *Defense Strategy*, 18 (69), 155-179. [In Persian]
8. Amiri, Reza, and Salehi Khanar, Mahbobeh. (2016). Investigating the causes and contexts of the expansion of relations between Iran and China in the post JCPOA era. *Politics and International Relations*, 1(1): 139-157. [In Persian]
9. Arghwani Pirsalami, Fariborz. (2014). Returning to the strategic relations between China and Iran: in the light of international identities. Tehran: Mandah Publications. [In Persian]
10. Bozormehri, Majid., and Mirzaei, Maryam. (2016). China's presence in the Persian Gulf; Political and strategic implications. *International Political Research Quarterly*, (31), 1-30. [In Persian]
11. Chan, M.M.J. (2011). Geo-economic Challenges for the Asia Pacific Region in the post-crisis Governance and Taiwans Role in the Region. Chinese Taipei APEC study center.
12. Darj, Hamid., and Falahat Pishch, Heshmatullah. (2018). Alignment of Iran, Russia and China against the United States on the geopolitical page of Eurasia. *Researches of political geography* (15): 23-62. [In Persian]
13. Egan, M. (2015). Iran's oil exports have tripled since late 2015, CNN Money. Available from: <http://money.cnn.com/2016/06/16/investing/iran-pumping-lots-moreoil-sanctions/>[5 December 2021].
14. Fallahi, Ehsan., and Omidi, Ali. (2018). A comparative analysis of China's energy geopolitics in Central Asia and the Persian Gulf

- with a look at Iran's position. *Energy Economy Studies*, 15(61), 29-66. [In Persian]
15. Foroohar, K. (2015). A \$500 Billion Maybe: Why Big Iran Moment May Be Years Away. Available from: Bloomberg, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-25/a-500-billion-maybe-why-iran-s-big-moment-could-be-years-away> [5 December 2021].
 16. Garver, John W. (2008). *China and Iran: Ancient Partners in the Post-Empire World*. Translated by Saeeda Mousavi, Tehran: Printing and Publishing Center of the Ministry of Foreign Affairs. [In Persian]
 17. Hafez Nia, Mohammad Reza, Motaghi, Manouchehr, Boalhosni, Khosrow, and Roshni, Reza. (2018). Common geopolitical concerns affecting relations between the Islamic Republic of Iran and China. *Interdisciplinary studies of strategic knowledge*, 9 (34), 91-116. [In Persian]
 18. Hafez Nia, Mohammadreza, Ahmadipour, Zahra, Ezzati, Ezzatullah, and Lashgari, Ehsan. (1390). Theoretical-philosophical explanation of the reasons for the continuation of geopolitical competition in international relations after the collapse of the Eastern Bloc. *New Perspectives in Human Geography (Human Geography)*, 3 (3), 1-12. [In Persian]
 19. Hunter, Sh.T. (2010). *Iran's Foreign Policy in the Post-Soviet Era*. California and London: Prager.
 20. Jansiz, Ahmad., and Pirmohammadi, Saeed. (2018). Analysis of the pattern of strategic cooperation in the relations between the Islamic Republic of Iran and China. *World Politics*, (30), 93-120. [In Persian]
 21. Jing, H. (2015). The Prospect of Sino-European Cooperation on Chinas one-belt-one-road Initiative. *China Institutes for Contemporary International Relations*.
 22. Jisi, W. (2001). China's Search for a Grand Strategy: A Rising Great Power Finds Its Way. *Foreign Affairs*. Available from: <http://www.Foreignaffairs.com/articles/67470/wang-jisi/chinasearch-for-a-grand-strategy> [5 December 2021].
 23. Khodaqolipour, Alireza. (2016). China's Belt and Road initiative and its impact on the national interests of the Islamic Republic of Iran. *Foreign Policy*, 31 (1): 17 – 49. [In Persian]
 24. Koshki, Mohammad Sadiq. (2019). Partnership with the East; Understanding the fields of the 25-year cooperation program between Iran and China. *Pasdar Islam*, (461 and 462), 24-25. [In Persian]
 25. Lin, Ch. (2011). *The New Silk Road, Chinas Energy Strategy in the Greater Middle East*. The Washington Institute for Near East Policy.
 26. Majidi, Mohammad Reza., Dehghanian Farshah, Mohammad Hossein. (2019). Components and obstacles of Iran's geoculture approach to China's Belt and Road Initiative in Central Asia. *Central Eurasian Studies*, 13(1), 237-252. [In Persian]
 27. Malekzadeh, Mohammad. (1400). A look at the reactions, results and consequences of the Iran-China cooperation document; Silk Road is the way out of sanctions. *Pasdar Islam*, (469 and 470), 50-53. [In Persian]
 28. Malkuti, Amir., Zamani, Zahra., and Arbabian, Shirin. (1400). Determinants of bilateral trade between Iran and China. *Business Journal*, (98), 215-246. [In Persian]
 29. Minghao, Z. (2015). *Chinas New Silk Road Initiative*. *Instituto affair internazionale*.
 30. Mirtrabi, Saeed., and Turki, Hadi. (2018). Initiative to revive China's Silk Road in an effort to ensure energy security and export development. *International Political Economy Studies*, 2(1), 207-232. [In Persian]
 31. Mousavi, Sayeda Sara., Shariati, Shahrouz., and Ghafari, Massoud. (1400). The geopolitical consequences of the expansion of cooperation between China and Türkiye on the Islamic Republic of Iran (case study: connecting the two projects "Middle Corridor" and "Belt and Road"). *Geopolitics*, (63), 119-148. [In Persian]
 32. Rezaei, Massoud. (2014). The effect of the nuclear deal on Iran-China relations, in: *Perspectives of Iran-China relations*, Tehran: Abrar Contemporary Studies and Research Institute, pp: 75-104. [In Persian]
 33. Rezapour, Daniyal., and Simbar, Reza. (2017). China's New Silk Road Initiative; Opportunities and threats for Iran, Pakistan and Kazakhstan. *International Political Economy Studies*, 1(1), 157-186. [In Persian]
 34. Rolland, N. (2015). *Chinas New Silk Road*. The national bureau of Asian research. Available from: www.nbr.org/downloads/pdfs/psa/rolland_commentary_021215.pdf [5 December 2021].
 35. Sadeghi, Seyed Shams., and Lotfi, Kamran. (2014). Analysis of the nature of cooperation in the relations between the Islamic Republic of Iran and China (1368-1394). *Foreign Relations*, 7(2 (26)), 37-70. [In Persian]
 36. Safari, Farzaneh, Barzegar, Kayhan, and Ahmadi, Hamid. (2019). *Iran and the China-*

- Russia axis in Central Asia. *Central Asia and Caucasus Studies*, (109), 103-138. [In Persian]
37. Salehi, Seyedjavad., and Hashmtian, Reza. (2017). The position of the international system in the interactions between Iran and China and the advancement of Iran's national interests. *National Interest Studies*, (13), 125–155. [In Persian]
 38. Shah Mohammadi, Parisa. (2016). Political and security challenges of China's strategy for the Islamic Republic of Iran. *Studies of Central Asia and Caucasus*, (100), 119-145. [In Persian]
 39. Shamshiri, Ali, (2018). Analysis of considerations for the expansion of strategic relations between Iran and China. *Sacred Defense Studies*, (18), 69-84. [In Persian]
 40. Shariatnia, Mohsen. (2019). relations between Iran and China; The transition from a romantic triangle to a stable relationship. *Political and International Approaches*, (61), 95-114. [In Persian]
 41. Shariatnia, Mohsen., and Azizi, Hamidreza. (2016). Cooperation between Iran and China in the Silk Road Economic Belt. *Foreign Relations*, 9(4), 7-29. [In Persian]
 42. Shi, Jin, Ping. (2014). A clear vision for the future of China-Iran relations. *Iran Newspaper*, accessible at: <http://www.iran-newspaper.com/newspaper/page/6131/1/113035/0>, (access date 15 Azar 1400). [In Persian]
 43. Song, Jianguo., and Wang, Zhizhuang. (2018). China's economic activities in Iran within the framework of the Belt and Road Initiative, an opportunity or a challenge. *Political Strategy*, (11): 147-160. [In Persian]
 44. Spark, M. (2007). Geopolitical Fears, Geo-economic Hopes and the Responsibilities of Geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 97 (2), 338-349.
 45. Takhshid, Mohammad Reza., and Lee, Roy. (2019). Necessity of strategic alliance between Iran and China: Balancing common interests and common avoidances. *Politics*, (54), 483-501. [In Persian]
 46. Tasnim news agency. (1395). Exchanges of 20 billion dollars between Iran and China in 8 months. Available at: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/07/07/1198461>, (access date 15 Azar 1400). [In Persian]
 47. Vesey, Hadi, (1400). Investigating the geopolitical and geoeconomic competition of China and India in Eurasia: communication corridors and geopolitics of Chabahar and Gwadar ports, *Human Geography Research*, 53 (1): 226-213. [In Persian]
 48. Wang, Y. (2016). Offensive for defensive: the belt and road initiative and China's new grand strategy. *Journal of Contemporary China*, 25(101), 455-463.
 49. Yaari, Ihsan (1400). China's strategic node in the regional network of the Islamic Republic of Iran; Feasibility of opportunities and challenges. *Foreign Relations*, (49), 78-112. [In Persian]
 50. Yazidi, Fouad., and Khodayi, Esfandiar. (2017). America's restrictions on bringing China together with Iran's economic sanctions. *Islamic Revolution Studies*, 15 (52), 7-26. [In Persian]
 51. Ye, M. (2015). China and Competing Cooperation in Asia-Pacific: TPP, RCEP, and the New Silk Road. *Asian Security*, 11(3), 206-224.
 52. Zimmerman, T. (2015). The New Silk Road: China, the US and the Future of Central Asia. Center on International Cooperation, Available from: at:cic.nyu.edu/sites/default/files/zimmerman_new_silk_road_final_2.pdf. [5 December 2021].

مقاله پژوهشی

فرصت‌ها و چالش‌های سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین با تاکید بر موقعیت استان سیستان و بلوچستان

محمد شهرکی - دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

منصور تاجری* - استادیار علوم سیاسی، جهاد دانشگاهی دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

پرویزرضا میرلطفی - استادیار جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۴۱۱-۴۲۹</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> 	<p>چین در زمان فعلی برای ایران اهمیت ویژه‌ای قائل است که این ناشی از موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک ایران است. در این راستا مشارکت جمهوری اسلامی ایران در این ابتکار همواره مورد درخواست چینی‌ها بوده است. امضای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین، میان جمهوری اسلامی ایران، به عنوان یک کشور نفت خیز و دارای نفوذ منطقه‌ای اما تحت تحریم آمریکا و چین به عنوان یک قدرت جهانی اما تحت فشار آمریکا، یک فشار راهبردی جدید در غرب آسیا برای آمریکا و متحدانش ایجاد نمود. از طرفی استان پهناور سیستان و بلوچستان در مسیر دو کریدور از سه کریدور ترانزیتی بزرگ دنیا قرار دارد که این امر محور میلک-چابهار را به عنوان جاده ترانزیتی طرح توسعه جنوب شرق مطرح می‌کند. این منطقه به دلیل موقعیت و ویژگی‌های استراتژیک آن از منظر ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیک دارای اهمیت فراوانی است. سیستان و بلوچستان و محور میلک - چابهار به عنوان یک فضای جغرافیایی واجد نقش آفرینی ژئوپولیتیک است. از آنجا که جغرافیا و موقعیت سیستان و بلوچستان نقش مهمی در مسیر طرح بزرگ یک کمربند یک راه چین دارد، بنابراین مساله این پژوهش فرصت‌ها و چالش‌های سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین با تاکید بر موقعیت سیستان و بلوچستان می‌باشد. این پژوهش به شیوه توصیفی تحلیلی انجام و داده‌های مورد نیاز تحقیق به شیوه کتابخانه‌ای گردآوری شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد نوعی رابطه مبتنی بر وابستگی متقابل اقتصادی بین ایران و چین وجود دارد که قابل تأمل به نظر می‌رسد زیرا گسستن آن برای هر دو طرف هزینه‌هایی دربر خواهد داشت.</p>

واژه‌های کلیدی:

سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین، فرصت‌ها و چالش‌ها، استان سیستان و بلوچستان.

استناد: شهرکی، محمد؛ تاجری، منصور؛ میرلطفی، پرویزرضا (۱۴۰۳). فرصت‌ها و چالش‌های سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین با تاکید

بر موقعیت استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴(۵۵). صص: ۴۱۱-۴۲۹

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.248808.2724

مقدمه

با پایان جنگ سرد و فروپاشی شوروی، نظم جدیدی با محوریت جهانی شدن اقتصاد و سرمایه داری به وجود آمد و متعاقباً، فرصت‌ها و مسائل جدیدی ظاهر شدند و مناسبات ژئوپولیتیک در مقیاس جهانی سرشتی ژئواکونومیک محور یافت، بدین معنا که کارکرد اقتصادی مکانهاست که به آنها وزن ژئوپولیتیک می بخشد. ژئواکونومی تجزیه و تحلیل استراتژی‌های اقتصادی دولت‌ها برای تصمیم‌گیری در یک محیط سیاسی، با هدف حفاظت از اقتصاد کشور می باشد. کشوری که بتواند به منابع ژئواکونومیک به حد کافی دسترسی داشته باشد، می تواند نقشی راهبردی و نفوذی هژمونیک برای خود به وجود آورد و کشورهای دیگر را نیز به تبعیت از خود و همکاری با خود وادار کند. چین یکی از قدرت‌هایی است که موقعیت آن با سرعتی شگفت‌انگیز در سیاست بین‌الملل در حال ارتقاء است. مروری بر تحولات معاصر چین مبین این نکته است که این کشور از نظر اقتصادی به ویژه در ربع قرن اخیر رشد فراوانی داشته و در تلاش است تا بتواند موقعیت خود را در نظام بین‌الملل از طریق ترجمه قدرت اقتصادی به قدرت نظامی و سیاسی تحقق بخشد. در این زمینه یکی از مهمترین ابتکارات این کشور طرح یک کمربند، یک جاده است که مناظرات فراوانی را در مراکز فکری و تصمیم‌گیری کشورهای مختلف برانگیخته است.

در ۲۸ مارس ۲۰۱۵، جامع‌ترین دستورالعمل رسمی چین از طرح یک کمربند، یک جاده» با عنوان «چشم‌انداز و اقدامات ساخت مشترک کمربند اقتصادی در جاده ابریشم و جاده ابریشم دریایی قرن ۲۱»، توسط وزارت امور خارجه و بازرگانی چین منتشر شد که به عنوان نشانه‌ای از گسترش فعالیت اقتصادی چین و تلاش آن برای هماهنگ کردن توسعه منطقه‌ای قلمداد شد. که بخشی از هدف اصلی طرح، یعنی یکپارچه‌سازی چین، آسیای مرکزی، روسیه، اروپا و ایجاد ارتباط بین چین با خلیج فارس و دریای مدیترانه از طریق آسیای مرکزی و همچنین ارتباط با آسیای جنوب شرقی، جنوب آسیا و اقیانوس هند را شامل می‌شوند.

دولت چین از ابتکار کمربند - راه به عنوان پیشنهادی برای تحقق همگرایی اقتصادی در منطقه و دستاورد برد - برد برای همه کنشگران آن یاد می‌کند و در صدد است تا با ترغیب کشورهای منطقه در راستای ملحق شدن به این طرح و پویایی در پیشبرد آن این ایده بلند پروازانه را جامه عمل بپوشاند این ابتکار با هدف اعمال سیاست‌های دوستانه در قبال کشورهای منطقه و جهان معرفی شده است و دولت چین همواره از ابتکار کمربند - راه به عنوان یک پیشنهاد یاد می‌کند که بر اساس آن هر کشوری در خصوص پیوستن به آن مختار است (NDRC, 2015)

از جمله اهداف طرح می‌توان به بهبود زیرساخت‌های منطقه، افزایش هماهنگی سیاست‌های اقتصادی منطقه، از بین بردن موانع تجاری و تسهیل روابط فرهنگی برای جلب حمایت از این پروژه وسیع اشاره کرد. این موارد نشان دهنده این است که چین تا چه حد در پی ارتقای جایگاه استراتژیک خود و نیز تلاش برای جابجایی موقعیت خود در ژئوپولیتیک جهانی است.

با عملی شدن طرح، چین با سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا توسط خطوط لوله، راه آهن و جاده ارتباط خواهد یافت و در نهایت تمام جاده‌ها کاملاً و به معنای واقعی کلمه به پکن منتهی خواهد شد. براین اساس، چین برای کسب منافع ملی و بین‌المللی خود در طرح جاده ابریشم نوین، به قدرت‌های منطقه‌ای مهم، توجه ویژه دارد. ابتکار کمربند- راه که به زعم اندیشمندان و سیاستگذاران چینی، یک «پیشنهاد» برای کشورهای ذی‌مدخل در این ابتکار است، نه تنها به عنوان طلایه دار سیاست خارجی این کشور مطرح است بلکه همچنین مورد ملاحظه بسیاری از کشورها در عرصه سیاست خارجی خط مشی‌های راهبردی آنها نیز واقع شده است.

چین در زمان فعلی برای ایران اهمیت ویژه‌ای قائل است که این ناشی از موقعیت ژئوپولیتیک و ژئواکونومیک ایران است (BAIJIE, 2016). در این راستا مشارکت جمهوری اسلامی ایران در این ابتکار همواره مورد درخواست چینی‌ها بوده است (XINHUA, 2017). (EURASIANET, 2017) «ایران به لحاظ استراتژیک میان دو منطقه غنی نفتی خلیج فارس و دریای خزر واقع شده است؛ منطقه‌ای که چینی‌ها از آن به عنوان جاده ابریشم انرژی نام می‌برند. منطقه خلیج فارس دارای تقریباً ۵۵ درصد ذخایر نفتی اثبات شده جهان و ۴۱ درصد ذخایر گازی است. ذخایر نفتی اثبات شده منطقه خزر نیز به طور

تقریبی ۸/۱ تا ۳/۳ درصد مجموع ذخایر جهانی است که این میزان می‌تواند در آینده بین ۹ تا ۱۶ برابر افزایش یابد؛ بنابراین موقعیت بی‌نظیر ایران در این ناحیه می‌تواند یارای چین در تأمین منابع نفتی از سوی مرزهای غربی خویش باشد. مقام‌های پکن ایران را یک گره کلیدی در طرح یک کمربند، یک جاده می‌دانند؛ بنابر این به دنبال افزایش ارتباطات جاده‌ای، حمل و نقلی و راه آهن و حتی ایجاد یک پایگاه نیروی دریایی در یکی از جزایر ایران هستند. ایران از کشورهایی است که این طرح را فرصتی استراتژیک برای منطقه خود، محیط پیرامونی این کشور و در سطح کلان برای ایجاد توازن در روندهای اقتصاد سیاسی بین‌الملل تلقی می‌کند، زیرا به طور تاریخی کشوری مهم در مسیر این جاده بوده است و احیای این موقعیت در قالب کمربند اقتصادی جاده ابریشم می‌تواند به احیای موقعیت ژئواکونومیک این کشور کمک نماید. افزون بر این، تعاملات ایران و چین در سه دهه گذشته دوستانه بوده است و تئوری تهدید چین در این کشور چندان رایج نیست. نگرش مثبت ایران به این طرح در سطح استراتژیک و اسقبال از آن را می‌توان به عنوان پیش شرط همکاری‌های عملیاتی و فنی دو کشور محسوب کرد.

«بهره‌گیری از توانمندی‌های طرف چینی در عین به حداقل رساندن به حاشیه رفتن اقتصاد کشورمان، نیازمند تدوین استراتژی‌ای مبتنی بر شناخت و با هدف برد برد است» (ادیبی، ۱۳۹۰: ۱۵). شرایط امروز نظام بین‌الملل به گونه‌ای است که توسعه و بقای کشورهای واقع در هر منطقه به میزان همکاری، مشارکت و همگرایی آنها بستگی دارد. از سوی دیگر سطح و کیفیت همکاری‌ها نیز با ویژگی‌های جغرافیایی، ظرفیتهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشورها ارتباط مستقیم دارد. مناسبات دو جانبه دو کشور ایران و چین نیز از این قاعده مستثنی نیست. این دو کشور از گذشته‌های دور تا به امروز فراز و نشیب‌های بسیاری را در روابط فیمابین پشت سر گذاشتند و امروزه در بسیاری از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و برخی مسائل مهم منطقه‌ای و بین‌المللی دارای دیدگاه‌های مشترک و همسو هستند.

در شرایط موجود با توجه به نوعی پیوند مبتنی بر وابستگی متقابل بین ایران و چین، دو کشور، سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین را در پنجاهمین سالگرد ایجاد روابط دیپلماتیک امضا نمودند. بی‌شک، هیچ کشوری وارد هیچ معامله یا قراردادی نمی‌شود که برایش منفعتی در پی نداشته باشد و تهران و پکن از این قاعده مستثنی نیستند. سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین برای هر دو کشور منافی داشته است. با امضای این سند، تهران و پکن، تلاش‌های آمریکا برای منزوی کردن این دو کشور را خنثی کردند و به فروپاشی تدریجی تحریم‌ها دامن زدند. این نخستین باری است که ایران با یک قدرت جهانی، چنین توافق بلندمدتی امضا می‌کند و از فرصت مهم فضای تقابل آمریکا و چین استفاده نموده است.

از طرفی می‌توان به نقش ایران در تأمین امنیت انرژی برای سریع‌ترین رشد اقتصادی جهان اشاره نمود، برای چین که بزرگترین واردکننده نفت در جهان است، این توافق می‌تواند به معنای تأمین پایدار نفت طی ۲۵ سال آینده باشد و از سوی دیگر نیز انتظار می‌رود تا سرمایه‌گذاری این کشور در بخش‌های بانکی، ارتباطات، بنادر و راه‌آهن ایران نیز تسهیل شود. از این رو، چین می‌تواند به ایران با ذخایر بزرگ نفتی به یکی از گزینه‌های مهم برای متنوع سازی واردات نفتش بنگرد. متنوع سازی منابع تأمین انرژی، برای هر واردکننده نفت حائز اهمیت است و جایگاه خاصی در امنیت انرژی آن کشور دارد. امضای این توافق ۲۵ ساله، میان جمهوری اسلامی ایران، به عنوان یک کشور نفت خیز و دارای نفوذ منطقه‌ای اما تحت تحریم آمریکا و چین به عنوان یک قدرت جهانی اما تحت فشار آمریکا، یک فشار راهبردی جدید در غرب آسیا برای آمریکا و متحدانش ایجاد می‌کند. این قرارداد منفعتی چندجانبه در مقابله با آمریکا دارد: این توافق پتانسیل همکاری عمیق و گسترده‌تر میان ایران و چین را نشان می‌دهد، به ویژه هنگامی که در چارچوب روابط نزدیک آنها با روسیه و روابط خصمانه سه کشور با آمریکا مورد توجه قرار گیرد، همچنین باعث نمایان شدن بیش از پیش شکست راهبرد «فشار حداکثری» گردیده است.

اما مهمترین نقطه اهمیت اتصال به طرح «یک کمربند - یک جاده» و اوج گرفتن همکاری اقتصادی است: دلیل دیگر اهمیت این توافق به طور خاص برای ایران این است که نه تنها رشد اقتصادی، روابط تجاری و نظامی میان دو کشور از زمان ظهور جمهوری اسلامی ایران پس از انقلاب اسلامی این کشور از ۴۱ سال پیش را به اوج خود می‌رساند بلکه تهران

را به طرح ابتکاری «یک کمربند- یک جاده» به عنوان ابزاری برای تاثیرگذاری بر جهان، متصل می‌کند. البته این اتصال برای چینی‌ها هم مهم است زیرا ایران به عنوان یک کشور امن و همچنین موثر در تامین امنیت سایر کشورهای منطقه در مسیر این طرح یا همان راه ابریشم قرار دارد که می‌تواند چین را به بازارهای اروپایی متصل کند. آمریکایی‌ها می‌دانند بخشی از بهبود اقتصادی چین به علت روابط این کشور با ایران است و ایران نیز می‌داند برای فائق آمدن بر مشکلات اقتصادی به همکاری چین نیاز دارد و هر دو کشور در این زمینه با افزایش خرید نفت از سوی چین و ارائه فرصت‌های سرمایه‌گذاری از سوی ایران سیگنال‌هایی به یکدیگر داده‌اند. در نهایت، این توافق، حتی اگر یک توافق صرفاً اقتصادی هم باشد، ثمرات و منافع سیاسی بسیاری نیز برای کشور نیز در پی دارد که در صورت برخورد هوشیارانه و نگاه تیزبین و استفاده به موقع از فرصت‌ها و حفظ منافع، می‌تواند بسیار مفید باشد؛ هرچند که نمی‌توان منکر منافع این توافق برای طرف چینی نیز بود که در غیر صورت توافقی حاصل نمی‌شد.

از طرف دیگر: سیستان و بلوچستان سرزمین اسطوره‌ها، حماسه‌ها، کانون گردهمایی شهرنشینی و پل پیوند آسیای باختری با هند و چین و گذرگاه کاروان‌های بزرگ بازرگانی از جمله راه‌های زمینی و دریایی جاده ابریشم بوده است. استان پهنانور سیستان و بلوچستان در مسیر ۲ کریدور از سه کریدور ترانزیتی بزرگ دنیا قرار دارد که این امر محور میلک- چابهار را به عنوان جاده ترانزیتی طرح توسعه جنوب شرق مطرح می‌کند. این منطقه به دلیل موقعیت و ویژگی‌های استراتژیک آن از منظر ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی دارای اهمیت فراوانی است. سیستان و بلوچستان و محور میلک - چابهار به عنوان یک فضای جغرافیایی واجد نقش آفرینی ژئوپولیتیک است.

ایران بیشتر با دید اقتصادی به موضوع نگاه می‌کند و به فکر توسعه تجارت خود با افغانستان و کشورهای آسیای مرکزی است. با توجه به نوع دیدگاه ایران و شرایط جغرافیایی منطقه آسیای مرکزی و افغانستان و همچنین و پتانسیل‌های گوناگون ملی منطقه‌ای و بین‌المللی باید گفت که محور میلک- چابهار در شرایط کنونی فرصتی طلایی برای ایفای نقش منطقه‌ای را یافته است. بندر چابهار یکی از چهار راه‌های اصلی کریدور جنوبی تجارت جهانی محسوب می‌شود به طوری که این بندر به علت موقعیت استراتژیک خود و دستیابی به آب‌های آزاد بین‌المللی و قابلیت پهلوگیری کشتی‌های اقیانوس‌پیما جایگاه ویژه‌ای در مبادلات بین ایران و سایر نقاط منطقه دارد.

اهمیت این امر زمانی بیشتر خواهد شد که بدانیم اکنون سالانه ۳۰ میلیون تن کالا از سوی کشورهای مختلف به سمت آسیای مرکزی ترانزیت می‌شود اما بسیاری از کشورها کالاهای خود را از طریق دریای مدیترانه و سیاه حمل می‌کنند. در صورتیکه راحت‌ترین راه دسترسی کشورهای آسیای میانه و نیز کشور افغانستان به آب‌های آزاد جهانی از طریق محور میلک- چابهار است که این امر مزیت تجاری بسیار مطلوبی را برای این منطقه و کشورهای یادشده فراهم کرده است.

کشورهای حوزه آسیای میانه و افغانستان می‌توانند کالاهای خود را از مسیر محور میلک- چابهار به آب‌های آزاد جهانی برسانند. برقراری ارتباط ترانزیتی افغانستان و آسیای میانه از طریق محور ترانزیتی شرق کشور (میلک- چابهار) و قرارگرفتن در مرکزیت جغرافیایی کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی اکو؛ این فرصت را برای ایران فراهم آورده است تا ضمن ایفای نقش فعال در برقراری ارتباط تجاری و اقتصادی بین کشورهای عضو اکو، بتواند در چارچوب همکاری‌ها و موافقت‌نامه‌های مختلف تجاری، در زمینه ترانزیت کالاهای صادراتی و وارداتی کشورهای عضو نیز به ایفای نقش بپردازد. از آنجا که جغرافیا و موقعیت جمهوری اسلامی ایران نقش مهمی در مسیر طرح بزرگ یک کمربند یک راه چین دارد، بنابراین، پرسش اصلی این پژوهش آن است که فرصت‌ها و چالش‌های سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین با تاکید بر موقعیت سیستان و بلوچستان کدامند؟

روش پژوهش

روش تحقیق در علوم سیاسی مبتنی بر استفاده از منابع کتابخانه‌ای و آرشیوی و تجزیه و تحلیل داده‌ها بصورت توصیفی می‌باشد. این تحقیق در سطوح نظری براساس روش توصیفی- تحلیلی به بررسی موضوع پرداخته و داده‌ها و اطلاعات لازم از طریق مطالعه کتب، مقالات و پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوع تحقیق جمع‌آوری شد. در کاوش برای گردآوری

اطلاعات در مورد روابط سیاسی ایران و چین از منابع کتابخانه‌ای استفاده گردید. در این پژوهش کتابها و خاطرات، مقالات و غیره نقش مهمی را ایفا می‌کنند. بخصوص کتابهایی که نویسندگان خارجی در زمینه روابط ایران و چین نوشته‌اند کمک شایانی در پیشبرد تحقیق نموده است. همچنین کتابهایی که در خصوص چین و مساله انرژی در آنها سخن رانده شده است در این تحقیق از آنها استناد گردید.

اطلاعات با استفاده از روش فیش برداری گردآوری و مطالب مورد نظر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این تحقیق، مطالعه و جستجو و تحصیل نظریه با استفاده از روش‌های توصیفی استدلال، تفسیر، استنباط و قیاسی صورت گرفت. همچنین این مطالعه با استفاده از روش اسنادی و با استفاده از قوانین، مقررات و نظرات کارشناسان موضوع مورد بررسی قرار گرفته است.

مبانی نظری

رویکرد نظری که برای تبیین فرصتها و چالشهای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین برای چابهار مورد استفاده قرار گرفته است، نظریه نواقح گرای است. نواقح گرای یا واقع‌گرایی ساختاری در جستجوی ارائه توضیحی برای این سؤال است که دولتها به ویژه دولت‌های قدرتمند با یکدیگر و در عرصه بین‌الملل چگونه رفتار می‌کنند؟ این نظریه از آن جهت که بر مفهوم سیستم حاکم بر نظام بین‌الملل استوار است؛ ساختار نظام بین‌الملل را به عنوان مهمترین اصل سازمان دهنده سیاست بین‌الملل در نظر دارد؛ و همچنین از آن حیث که علاوه بر دولتها همکاری فراملی در آن مورد تأیید است (نصری، ۱۳۸۶: ۲۱۷).

برای تبیین پیامدهای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین مورد بهره برداری قرار گرفته است. همچنین دیگر علت همخوانی این نظریه با دستاوردها و مراحل استنتاج در این نوشتار توجه به این نکته است که از منظر کنت والتز شارح این نظریه، نظریه نواقح گرای بر دو مفروض اصلی استوار است، نخست آنکه دولتها کنشگران اصلی در سیاست بین‌الملل هستند و در یک محیط آنارشیک ایفای نقش می‌کنند؛ دوم آنکه بقا و حفظ استقلال و حاکمیت انگیزه اصلی کشورها است و این در شرایطی است که دولتها هیچگاه از نیات دیگر کنشگران اطمینان ندارند (Mearsheimer, 2009: 243).

بر این اساس، نواقح گرای مؤلفه‌هایی چون جنگ، اجتناب از جنگ، قدرت موازنه، قدرت طلبی، افول دولتها، رقابت امنیتی، رقابت تسلیحاتی و تشکیل ائتلاف‌ها را در برمی‌گیرد (Jakobsen, 2013).

از دیگر مفروضات مهم رویکرد نواقح گرای که در این نوشتار مورد بهره برداری قرار گرفته‌اند تأکید بر این اصل است که دولتها بازیگران عقلانی هستند و تعقیب حداکثر سود، تنها انگیزه آنها برای فعالیت در عرصه بین‌المللی است؛ در تبیین پیامدهای سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین از منظر نگارنده کنشگران این عرصه به دو دسته کنشگران تأثیرگذار و کنشگران تأثیر پذیر قابل تفکیک هستند که هر یک در تلاش هستند تا بر اساس یک رویکرد عقلانی و واقع‌گرایانه، ضمن به حداکثر رساندن فایده و بهره‌مندی تأثیرگذاری، آسیب‌ها و چالش‌های این سند تأثیرپذیری را برای خود به حداقل برسانند. در نظریه نواقح گرای همچنین نقش مؤسسات و نهادهای سیاسی و اقتصادی بین‌المللی در امنیت جهانی را نمی‌توان نادیده گرفت. دیگر نکته مهم رویکرد نواقح گرای که در این مقاله مورد توجه قرار گرفته‌اند آن است که این نظریه همانند واقع‌گرایی کلاسیک امنیت را مهمترین هدف نظام سیاسی می‌داند. در واقع از منظر واقع‌گرایی ساختاری امنیت همان چیزی است که نظام سیاسی وظیفه دارد تمام منافع خود را در راستای دستیابی به آن قرار دهد. راه رسیدن به امنیت از منظر نواقح گرای متفاوت از واقع‌گرایی کلاسیک است؛ واقع‌گرایی کلاسیک در نگاه خود به امنیت تنها بر قدرت نظامی تکیه دارد. این در حالی است که نواقح گرای امنیت را از طریق همکاری و تعامل ائتلاف مشارکت و به صورت کلی در قالب تشکیل سازمانهای دفاعی مورد فهم قرار می‌دهد (متقی و ادهمیان، ۱۳۸۷: ۱۷).

پیشینه پژوهش

در زمینه رابطه ایران و چین، ملکوتی و همکاران (۱۴۰۰) نتیجه گرفتند که متغیرهای شکاف تکنولوژی و نوسان نرخ ارز بر تجارت درون صنعتی ایران و چین اثر منفی داشته است در حالی که اثر برجام مثبت بوده است. ملک‌زاده (۱۴۰۰) مهم‌ترین دلیل نگرانی غرب از سند راهبردی ایران و چین را، به خطر افتادن منافع غرب و شکست فشار حداکثری آمریکا علیه ایران و افزایش قدرت جمهوری اسلامی می‌داند.

موسوی و همکاران (۱۴۰۰) گسترش همکاری‌های اقتصادی چین و ترکیه در سال‌های اخیر را به مثابه کوششی جدید برای خنثی‌سازی ژئوپلیتیکی ایران برشمردند.

براساس نتایج پژوهش تخشید و لی (۱۳۹۹) ارتقای مناسبات ایران و چین از سطوح عادی به راهبردی و سرانجام ائتلاف و اتحاد مستلزم متوازن‌سازی بین منافع مشترک و پرهیزهای مشترک است.

امینی و غلامی (۱۳۹۹) مهم‌ترین عوامل اثرگذار در همکاری‌های دفاعی-امنیتی ایران و چین را موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک دو کشور، جایگاه چین در نظام بین‌الملل، راهبرد جدید آمریکا در منطقه آسیا و اجماع دو کشور بر نقش محوری سازمان ملل معرفی نمودند.

عابدی (۱۳۹۹) همکاری راهبردی ایران و چین را بر شرایط و جایگاه محور مقاومت مثبت ارزیابی نمود. به نظر شریعتی نیا (۱۳۹۹) فشار آمریکا، زمینه را برای تغییر در الگوی حاکم بر رابطه ایران و چین در قالب گذار از مثلث رمانتیک به مثلث پایدار فراهم آورده است.

براساس نتایج فلاحی و امید (۱۳۹۸) نگرش چین به ایران بر مبنای محاسبات اقتصادی و ایجاد توازن ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک غیرچالشگرانه در برابر آمریکا است. در حالی که نگرش ایران به چین بر مبنای برقراری موازنه سیاسی در برابر آمریکا و ایجاد تکیه‌گاه اقتصادی می‌باشد.

جانسیز و پیرمحمدی (۱۳۹۸) پی‌ریزی الگوی مشارکت استراتژیک را به‌عنوان سرآغاز فصل جدیدی از مناسبات استراتژیک تهران و پکن می‌دانند.

از منظر شی جین‌پینگ (۲۰۱۵) دو کشور ایران و چین باید هماهنگی سیاست‌ها را تقویت و کماکان از ملاحظات اصولی یکدیگر حمایت کنند تا اجماع نظر بیشتری حاصل شده و پایه محکم‌تری را برای همکاری دو جانبه ایجاد شود. در این زمینه سینگ (۲۰۱۹) بر آن است که این پروژه نه تنها برای هند فرصت نیست؛ بلکه یک تهدید بالقوه و ساختار رقابتی در منطقه برای هند خواهد بود.

مارک بیسن (۲۰۱۸) در بررسی ژئواکونومیک با مشخصات چینی بیان می‌کند که پروژه یک کمربند یک جاده بازی بزرگ استراتژیک چین است که می‌تواند بر مبنای ژئواکونومیک تحولی مهم در عرصه روابط بین‌المللی ایجاد کند.

ریچارد هو (۲۰۱۷) به مطالعه استراتژی یک کمربند یک جاده چین و فرصت‌ها و چالش‌هایی برای هند پرداخته است وی بر آن است که این استراتژی باعث نفوذ بیشتر چین در اقیانوس هند و به خطر افتادن منافع هند خواهد شد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

موضوع حاضر یکی از مسائل کلیدی کنشگری جمهوری اسلامی ایران در محیط راهبردی به شمار آمده و به لحاظ عملی و نظری دارای کارکردهای مهمی است. ایران و چین به‌عنوان دو کشور مهم و دو بازیگر اثرگذار در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی از سابقه‌ای قابل تأمل و چشمگیر طی چند دهه گذشته در گسترش مناسبات دوجانبه برخوردارند. سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین با توجه به نوعی پیوند مبتنی بر تکمیلگری اقتصادی و سیاسی بین ایران و چین، در پنج‌دهمین سالگرد روابط دیپلماتیک دو کشور امضا شد. این سند ایران را با فرصت‌ها و چالش‌هایی روبرو کرده است که این موارد را باید به روش علمی مطالعه کرد.

با افزایش روز افزون نقش ژئواکونومیک در تحولات ژئوپولیتیک سده بیست و یکم و اثرگذاری مولفه‌های ژئواکونومیک در مناسبات قدرت در منطقه، چین در زمان فعلی برای ایران اهمیت ویژه‌ای قائل است که این ناشی از موقعیت ژئوپولیتیک و ژئواکونومیک ایران است. ایران به لحاظ استراتژیک میان دو منطقه غنی نفتی خلیج فارس و دریای خزر واقع شده است؛ منطقه‌ای که چینی‌ها از آن به عنوان جاده ابریشم انرژی نام می‌برند.

به اعتقاد رابرت کاپلان با در نظر گرفتن اهمیت انرژی از یک سو و حجم گسترده تجارت دریایی، به ویژه به خاطر نقش فزاینده اقتصاد کشورهای هند و چین، کانون رقابت بین قدرتهای بزرگ در آینده، اقیانوس هند خواهد بود. از همین رو، بسیاری از ملاحظات ژئوپولیتیک و ژئواستراتژیک چین معطوف به خاورمیانه، خلیج فارس و منابع آن و نقش محوری ایران در این منطقه است. در سطح کلان و در نگاه به نظم بین‌المللی، دو کشور ایران و چین با درجاتی مختلف با این نظم مخالفند، اگر چه اعتراض ایران به نظم موجود شدیدتر بوده و حالت تقابلی به خود گرفته است، اما چینی‌ها نیز نگرانی‌های جدی از برخی وجوه آن دارند.

کشور چین از جمله کشورهای است که تجربه موفق‌تری طی چند دهه اخیر در زمینه توسعه اقتصادی داشته است و می‌تواند الگوی خوبی برای توسعه کشورهای جهان سوم شود. امروزه کشور چین به عنوان یک قدرت جهانی در معادلات ژئوپولیتیک جهان و کشوری تأثیرگذار در نظام بین‌الملل مطرح است که در تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌کند. بسیاری از کشورها در روابط خود با نظام بین‌الملل، از جمله ایران ناگزیر هستند تا با نگرش، اهداف و برنامه‌های این کشور آشنایی کامل داشته باشند.

دلیل دیگر اهمیت این توافق این است که ایران را به طرح ابتکاری «یک کمربند- یک جاده» به عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر جهان، متصل می‌کند. ایران با پانزده کشور مرز مشترک داشته و به مسیرهای پهناور ارسال کالا از غرب آسیا به اروپا دسترسی دارد و می‌تواند نقش مهمی در جاده ابریشم جدید بازی کند.

همچنین با توجه به اهمیت نقش آفرینی ایران در مناسبات قدرت اقیانوس هند در سده بیست و یکم، فرصتی مناسب برای خروج از انزوا و ایجاد تعامل و همکاری با سایر بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و کمک به ارتقاء جایگاه و افزایش وزن ژئوپولیتیک ایران پیدا شده است.

با توجه به بکر بودن سواحل مکران و نقش آفرینی ژئوپولیتیک آن در سده بیست و یکم، سیستان و بلوچستان و سواحل مکران به عنوان فضای بزرگ در جهت توسعه و پیشرفت ایران، نقش مهمی را ایفا می‌کنند.

از طرف دیگر با توجه به از دست رفتن فرصت با توجه به رقابت خلیج چابهار میان فضاهای جغرافیایی چون گوادر، سلاله و... و لزوم توسعه جنوب شرق کشور، بررسی فرصتها و چالش‌هایی که این سند برای استان سیستان و بلوچستان به امغان می‌آورد، ضرورت می‌یابد.

نتایج این تحقیق به طراحان، تصمیم‌سازان و سیاست‌گذاران دیپلماسی کشور در شناسایی عوامل این امکان را می‌دهد که با رصد و پویای تغییر و تحولات محیطی در شناخت فرصت‌ها، تهدیدها، قابلیت‌ها، شایستگی‌ها و ظرفیت‌ها به هوشمندسازی سطح، گستره و شدت همکاری با چین توجه نمایند.

مزایا و مسائل این توافق عمدتاً در حد سرمقاله و در روزنامه‌ها مورد توجه قرار گرفته است و کمتر در قالب یک تحقیق عمیق علمی مطالعه شده و نیز از آنجا که تاکنون آن به ویژه برای استان سیستان و بلوچستان مورد بررسی قرار نگرفته است، بررسی فرصت‌ها و چالش‌های سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین با تأکید بر موقعیت استان سیستان و بلوچستان اهمیتی دوچندان می‌یابد.

تعریف مفاهیم

سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

منظور سند برنامه همکاری جامع جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین موسوم به برنامه ۲۵ ساله است که هفتم فروردین ماه ۱۴۰۰ به امضای وزرای خارجه دو کشور رسید. این سند در چارچوب یک برنامه برای بازه زمانی بلندمدت ۲۵

ساله تهیه و تنظیم شده و در این سند طرفین بر یک نقشه راه و افق روابط همه‌جانبه به منظور تحقق مشارکت جامع راهبردی و ارتقای عملی آن توافق کرده‌اند. سند مذکور را باید برنامه‌ای سیاسی، راهبردی، اقتصادی و فرهنگی خواند که ابعاد همه‌جانبه روابط را در افق بلندمدت دنبال می‌کند.

فرصت‌های ایران و چین

منظور زمینه‌ها و فرصت‌هایی است که در برقراری و گسترش مناسبات دوجانبه میان تهران و پکن با تاکید بر موقعیت سیستان و بلوچستان وجود دارد. مهمترین این فرصتها و زمینه‌ها عبارتند از: همسویی در برخی حوزه‌های سیاست خارجی، همپوشانی‌های امنیتی، مقابله با افراط‌گرایی و تروریسم و تکمیلگری متقابل اقتصادی.

چالش‌های ایران و چین

منظور محدودیت‌هایی است که در برقراری و گسترش مناسبات دوجانبه میان تهران و پکن با تاکید بر موقعیت سیستان و بلوچستان وجود دارد. مهمترین این چالش‌ها عبارتند از: نبود زیرساخت‌های لازم و مشکلات امنیتی دو کشور همسایه ایران: افغانستان و پاکستان.

الزامات راهبردی ناظر بر روابط دوجانبه ایران و چین:

منظور الزاماتی است که مجریان سیاست خارجی ایران در عرصه سیاست‌گذاری لازم است به آنها توجه کنند. مهمترین این الزامات عبارتند از: متوازن سازی سیاست منطقه‌ای در قبال چین، بهره‌گیری از ظرفیت‌های نظم‌گرایی بین‌المللی چین، گسترش همکاری‌های نهادی داخلی با چین.

یافته‌های پژوهش

فرصت‌های سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

ایران و چین به عنوان دو کشور مهم و دو بازیگر اثرگذار در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی از سابقه‌ای قابل تأمل و چشمگیر طی چند دهه گذشته در گسترش مناسبات دوجانبه برخوردارند.

شرایط امروز نظام بین‌الملل به گونه‌ای است که توسعه و بقای کشورهای واقع در هر منطقه به میزان همکاری، مشارکت و همگرایی آنها بستگی دارد. از سوی دیگر سطح و کیفیت همکاریها نیز با ویژگی‌های جغرافیایی، ظرفیت‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشورها ارتباط مستقیم دارد. مناسبات دوجانبه دو کشور ایران و چین نیز از این قاعده مستثنی نیست. این دو کشور از گذشته‌های دور تا به امروز فراز و نشیب‌های بسیاری را در روابط فیما بین پشت سر گذاشتند و امروزه در بسیاری از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و برخی مسائل مهم منطقه‌ای و بین‌المللی دارای دیدگاه‌های مشترک و همسو هستند. روابط دو کشور در محورهای زیر حایز اهمیت می‌باشد:

۱- ملاحظات اقتصاد و انرژی

ایران و چین هر یک اقتضات اقتصادی خاص خود را دارند که به پیوند آنها با یکدیگر منجر می‌شود. ایران در سیاست خارجی به بازیگران قدرتمند شرقی از جمله چین در مبادلات اقتصادی چشم دوخته در مقابل چین نیز به ایران به مثابه بازاری رو به رشد می‌نگرد. پر اهمیت‌ترین حوزه ظرفیت‌ساز در روابط دو کشور حوزه انرژی است. نیاز سریعاً رو به تزاید چین به انرژی از یکسو و ذخایر عظیم ایران از دیگر سو طبیعتاً عرصه گسترده‌ای برای همکاری‌های دو طرف فراهم می‌آورد. از یکسو ایران از لحاظ ذخایر و موقعیت ژئوپلیتیک بازیگری کلیدی در حوزه انرژی به شمار می‌آید و از سوی دیگر چین از بزرگترین مصرف‌کنندگان این محصول حیاتی است.

۲- جنبه‌های اقتصادی

«چین بزرگترین بازار صادراتی برای کالاهای نفتی و غیر نفتی ایران است و بر مبنای آمارهای گمرک ایران در سال ۲۰۱۵، ۲۴ درصد از مجموع تجارت خارجی ایران با این کشور صورت می‌گیرد» (تسنیم، ۱۳۹۵: ۱). همچنین «ایران یکی از اقتصادهای مهم در حال ظهور، دارای منابع غنی انرژی و دارای بازاری ۸۰ میلیون نفری است که در مقام مقایسه از بازار ۶۶ میلیون نفری پنج کشور آسیای مرکزی بزرگتر است. این کشور نیازمند ۵۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد خود در یک دهه آینده است» (فروهر، ۲۰۱۵: ۵). از همین روست که برخی استدلال می‌کنند ایران بزرگ‌ترین اقتصادی است که در دوران پس از فروپاشی شوروی درهای خود را به روی اقتصاد جهانی می‌گشاید.

۳- جنبه‌های انرژی

«بر مبنای آمارها ایران در سال ۲۰۱۵، به طور متوسط روزانه ۷۴۴ هزار بشکه نفت به چین صادر کرده است. به دیگر سخن، حدود یک سوم کل نفت صادراتی ایران راهی چین شده است» (ایگان، ۲۰۱۵: ۳). «بسیاری از محققین، ابتکار جاده ابریشم را ناشی از ضروریات گذار اقتصاد چین به «وضعیت عادی جدید» دانسته‌اند» (وانگ، ۲۰۱۶: ۴۵۶). افزون بر این، موقعیت ایران از منظر اتصال زیرساخت‌های انرژی کشورهای عضو ابتکار یک جاده یک کمربند نیز واجد اهمیت است. به بیان رئیس‌جمهور چین، «ایران می‌تواند نقش مهمی در این طرح ایفا نماید» (شی، ۱۳۹۴: ۸). ایران تنها کشور در غرب آسیاست که قادر به تامین بخشی از نیازهای نفت و گاز چین از دو مسیر دریا و خشکی است. در شرایط کنونی تمامی صادرات نفتی ایران به چین از طریق دریا صورت می‌گیرد، اما این کشور از طریق آسیای مرکزی و افغانستان و پاکستان به طور بالقوه قادر به اتصال منابع انرژی خود به بازار بزرگ چین است. ایران تاکنون بخشی از زیرساخت‌های انرژی خود را به ترکمنستان، ترکیه و پاکستان به عنوان دیگر کشورهای مهم در مسیر کمربند ابریشم متصل نموده است. گسترش اتصالات میان ایران و این کشورها در قالب همکاری‌های سه جانبه با مشارکت و سرمایه‌گذاری شرکت‌های چینی را می‌توان از دیگر پتانسیل‌های این حوزه دانست.

۴- ملاحظات سیاسی، استراتژیک و نظامی

روابط سیاسی ایران و چین متأثر از ملاحظات اقتصادی همواره از سطح مطلوبی برخوردار بوده است. عضویت ایران در سازمان شانگهای بیانگر اهمیت سیاسی بالای روابط دو کشور برای یکدیگر بوده و حاکی از آن است که روابط دوجانبه در این بخش در مراتب و درجات مطلوب قرار دارد. تا این زمان می‌توان روابط دو کشور را در حوزه‌های سیاسی اقتصادی، نظامی و استراتژیک در سطح مطلوب ارزیابی کرد.

۵- جنبه‌های سیاسی

«بسیاری از ملاحظات ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک چین به خاورمیانه و نقش محوری ایران در این منطقه وابسته است؛ به نحوی که می‌توان ایران را هسته اصلی برخی از منافع استراتژیک چین محسوب کرد» (رضایی، ۱۳۹۴: ۸۴). با توجه به زمینه‌ها و فرصت‌هایی که در برقراری و گسترش مناسبات دوجانبه میان تهران و پکن وجود دارد، باید هم روندهای گذشته و جاری و هم روندهای احتمالی آینده بررسی شود.

۶- جنبه‌های سیاست خارجی

ایران و چین علیرغم برخی تفاوتها از نحوه توزیع قدرت در نظام بین‌الملل ناراضی بوده و نظام تک قطبی را تهدیدی برای امنیت ملی و جهانی تلقی می‌کنند. در موضوعات بین‌المللی و منطقه‌ای دو طرف مواضع استراتژیک همسو اتخاذ کرده‌اند.

با توجه به سیاست کلی ایران برای ایجاد توازن بین شرق و غرب، پیگیری سیاست نگاه به شرق در سیاست خارجی ایران به یک رویکرد راهبردی تبدیل شده و در آن بر گسترش روابط با کشورهای حوزه شرق، مخصوصاً چین تأکید می‌شود. «تحولات مرتبط با برنامه هسته‌ای ایران و تحریم‌های اعمالی غرب در این بازه زمانی، باعث شد تا ایران در پرتو این سیاست، به دنبال این موضوع باشد که روابط با کشورهایی همچون چین را فراتر از گذشته تعریف کرده و آنها را در قالب شراکت راهبردی در چالش‌های سیاسی در برابر غرب به کار گیرد» (ارغوانی پیرسلامی، ۱۳۹۴: ۳-۷۲).

۷- جنبه‌های امنیتی

ایران و چین در موضوعات نهادی منطقه‌ای و در حوزه‌های چندجانبه و در سپهر امنیت از جمله در سازمان همکاری شانگهای با یکدیگر همکاری دارند. مدیریت امنیتی آسیای مرکزی به عنوان منطقه‌ای بی‌ثبات و شکننده در شمال ایران و مدیریت تهدیدات امنیتی در شرق و جنوب شرقی کشور (افغانستان و پاکستان) جز در پرتو همکاری‌های نهادینه چندجانبه امکانپذیر نمی‌باشد.

«چین در واقع درحال ایفای بازی دوگانه با آمریکا در قبال ایران است» (گارور، ۱۳۸۸: ۱۰). «ایران به چین به منزله یک متحد بالقوه در برابر آمریکا و تهدیدات امنیتی آن می‌نگرد. پکن نیز ایران را یک شریک بالقوه برای محدودسازی نفوذ آمریکا در مناطق استراتژیک همانند منطقه غرب آسیا می‌داند» (صادقی و لطفی، ۱۳۹۴: ۳۸). بنابراین همسویی ادراکات امنیتی دو طرف آنها را به سوی همکاری‌های امنیتی دوجانبه و چندجانبه سوق می‌دهد.

۸- جنبه‌های تروریسم

ایران و چین اهداف و منافع مشترک در ضدیت با افراط‌گرایی دارند. ایران از نظر جغرافیایی در محیط بلافصل تحرکات نظامی و تروریستی جریانها و گروه‌های تروریستی قرار دارد. چین نیز به دلیل همسایگی با کشورها و مناطق مستعد پرورش تروریسم و نگرانی‌های امنیتی این کشور در استان سین کیانگ، استراتژی مبارزه با تروریسم را برگزیده است. طبعاً دو کشور براساس اهداف و منافع مشترک ضدیت با افراط‌گرایی را در دستور کار فوری خود قرار داده‌اند.

۹- جنبه تکمیل‌گری ساختار اقتصادی ایران و چین

از شروط مهم روابط دوجانبه کشورها در حوزه موضوعی اقتصادی تکمیل‌گری ساختار اقتصادی آنهاست. بر همین اساس ایران و چین مکمل اقتصادی یکدیگر محسوب می‌شوند. «ایران به عنوان کشوری درحال توسعه که توسعه اقتصادی از اهداف کلان مندرج در اسناد بالادستی آن است نیازمند سرمایه تکنولوژی و مهارت‌های انسانی است.

حجم بالای سرمایه مورد نیاز ایران، فرصت‌های مهمی برای همکاری‌های دو کشور ایجاد می‌کند» (شریعتی نیا، ۱۳۹۹: ۹۶). با توجه به سیاستهای تحریمی غرب علیه ایران چین جایگاه خاصی در سیاستهای اقتصادی و تجاری برون‌گرایی کشورمان داشته و جایگاه خاص خود را در مبادلات اقتصادی ایران حفظ کرده است. این کشور همچنان یکی از منابع اصلی تأمین نیازهای اقتصادی کشور خواهد بود. مبادله انرژی با ایران برای چین از یک سو نفع اقتصادی دربرداشته و از سوی دیگر نفع سیاسی. استراتژیست‌های چینی به گستردگی سطح مبادلات انرژی تهران - پکن همچون اهرم فشاری در برابر آمریکا در موضوعات مورد اختلاف فیما بین می‌نگرند. بنابراین به نظر می‌رسد نوعی رابطه مبتنی بر وابستگی متقابل اقتصادی بین ایران و چین وجود دارد که قابل تأمل به نظر می‌رسد زیرا گسستن آن برای هر دو طرف هزینه‌هایی دربرخواهد داشت.

از سوی دیگر چین قدرتی نوظهور است که وابستگی آن به انرژی بسیار بالاست و ایران یکی از تأمین‌کنندگان اصلی انرژی مورد نیاز این کشور می‌باشد. ایران نیز به لحاظ استراتژیک در غرب آسیا دارای

مرزهای مشترکی با ۱۵ کشور و کانال دریایی در سواحل شمالی و جنوب غربی است. با توجه به دسترسی ایران به مسیرهای پهناور ارسال کالا که غرب آسیا را به اروپا متصل می‌کند ایران از نظر چین کشوری است که می‌تواند نقش مهمی در جاده ابریشم جدید بازی کند.

از دیگر حوزه‌های تکمیلگری اقتصادی دو کشور حمل و نقل و ترانزیت کالا است. ایران و چین براساس منافع مشترک اقتصادی و تجاری احیای جاده ابریشم را در دستور کار خود قرار داده‌اند. راه باستانی ابریشم یک مسیر تجاری فراآسیایی است که شرق آسیا را از طریق ایران و آسیای میانه به اروپا و دریای مدیترانه متصل می‌کند. جاده ابریشم احیا شده شامل مسیر ریلی و دریایی است که بخشی از استراتژی توسعه اقتصادی چین موسوم به «یک کمربند یک جاده» است. مهمترین مزیت این مسیر کوتاه کردن مسافت هاست. از دید ایران هدف نهایی این است که این خط آهن تا اروپا توسعه یابد و ایران در این قاره به موقعیت کلیدی دست یابد. «از یک سو چین بزرگترین شریک تجاری ایران است و همکاری دو کشور در زمینه سرمایه گذاری مستقیم و صدور نیروهای کار نیز نزدیکتر شده است» (بزرگمهری و میرزایی، ۱۳۹۶: ۱۲).

منابع

۱. (۱۳۹۵). عقلانیت استراتژیک چین و روابط دفاعی - امنیتی با ایران. پژوهش‌های روابط بین‌الملل (۲۱): ۱۵۹ - ۱۹۴.
۲. اختیاری امیری، رضا، و صالحی خنار، محبوبه. (۱۳۹۶). بررسی علل و زمینه‌های گسترش روابط ایران و چین در عصر پسا برجام. سیاست و روابط بین‌الملل، ۱ (۱): ۱۳۹ - ۱۵۷.
۳. ادیبی، جلیل. (۱۳۹۰). مناسبات اقتصادی ایران و چین: همکاری‌های پروژه ای. تهران: کتاب آسیا.
۴. ارغوانی پیرسلامی، فریبرز. (۱۳۹۴). بازدرآمدی بر روابط راهبردی چین و ایران: در پرتو هویت‌های بین‌المللی. تهران: انتشارات مخاطب.
۵. امینی، سیدجواد، و غلامی، عباس. (۱۳۹۹). شناسایی عوامل نقش آفرین در همکاری‌های دفاعی-امنیتی ج. ا. ایران و جمهوری خلق چین. راهبرد دفاعی، ۱۸ (۶۹): ۱۵۵ - ۱۷۹.
۶. ایزدی، فواد، و خدایی، اسفندیار. (۱۳۹۷). محدودیت‌های آمریکا در همراه ساختن چین با تحریم‌های اقتصادی ایران. مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۵ (۵۲): ۷ - ۲۶.
۷. آدابی، محمدرضا، کیانی، داوود، و حیدرپور، ماشالله. (۱۳۹۷). جایگاه منابع انرژی خاورمیانه در راهبرد سیاست خارجی چین در دوران پسا جنگ سرد (مطالعه موردی ایران و عربستان سعودی). سپهر سیاست، (۱۶): ۹۰ - ۱۲۰.
۸. بزرگمهری، مجید، و میرزایی، مریم. (۱۳۹۶). حضور چین در خلیج فارس؛ پیامدهای سیاسی و استراتژیک. فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، (۳۱): ۳۰ - ۱.
۹. پیرانخو، سحر. (۱۳۹۶). جاده ابریشم نوین به مثابه راهبرد سیاست خارجی چین: فرصت‌ها و تهدیدها برای ایران. روابط خارجی، (۳۵): ۷ - ۴۲.
۱۰. تخشید، محمدرضا، و لی، روی. (۱۳۹۹). ضرورت ائتلاف راهبردی ایران و چین: متوازن‌سازی منافع مشترک و پرهیزهای مشترک. سیاست، (۵۴): ۴۸۳ - ۵۰۱.
۱۱. جانسیز، احمد، و پیرمحمدی، سعید. (۱۳۹۸). تحلیل الگوی همکاری استراتژیک در روابط جمهوری اسلامی ایران و چین. سیاست جهانی، (۳۰): ۹۳ - ۱۲۰.

۱۲. حافظ نیا، محمدرضا، احمدی پور، زهرا، عزتی، عزت اله، و لشگری، احسان. (۱۳۹۰). تبیین نظری- فلسفی علل تلاطم رقابت‌های ژئوپلیتیک در روابط بین‌الملل پس از فروپاشی بلوک شرق. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)، ۳ (۳)، ۱-۱۲.
۱۳. حافظ نیا، محمدرضا، متقی، منوچهر، بوالحسنی، خسرو، و روشنی، رضا. (۱۳۹۸). دغدغه‌های ژئوپلیتیکی مشترک و موثر بر روابط جمهوری اسلامی ایران و چین. مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، ۹ (۳۴)، ۹۱-۱۱۶.
۱۴. خبرگزاری تسنیم. (۱۳۹۵). مبادلات ۲۰ میلیارد دلاری ایران و چین در ۸ ماه. قابل دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/07/07/1198461>، (تاریخ دسترسی ۱۵ آذر ۱۴۰۰).
۱۵. خدقلی پور، علیرضا. (۱۳۹۶). ابتکار کمر بند - راه چین و تاثیر آن بر منافع ملی جمهوری اسلامی ایران. سیاست خارجی، ۳۱ (۱): ۱۷ - ۴۹.
۱۶. درج، حمید، و فلاح پیشه، حشمت الله. (۱۳۹۸). صف‌آرایی ایران، روسیه و چین در مقابل آمریکا در صفحه ژئوپلیتیک اوراسیا. پژوهش‌های جغرافیای سیاسی (۱۵): ۳۳ - ۶۲.
۱۷. رضاپور، دانیال، و سیمبر، رضا. (۱۳۹۷). ابتکار جاده ابریشم نوین چین؛ فرصت‌ها و تهدیدها برای ایران، پاکستان و قزاقستان. مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل، ۱ (۱)، ۱۵۷-۱۸۶.
۱۸. رضایی، مسعود. (۱۳۹۴). تأثیر توافق هسته‌ای بر روابط ایران و چین، در: چشم انداز روابط ایران و چین، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، صص: ۱۰۴-۷۵.
۱۹. سانگ، ژیانگو، و وانگ، زیژوانگ. (۱۳۹۸). فعالیت‌های اقتصادی چین در ایران در چهارچوب ابتکار کمر بند و جاده فرصت یا چالش. راهبرد سیاسی، (۱۱): ۱۴۷ - ۱۶۰.
۲۰. شاه محمدی، پریسا. (۱۳۹۶). چالش‌های سیاسی و امنیتی راهبرد چین برای جمهوری اسلامی ایران. مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، (۱۰۰)، ۱۱۹ - ۱۴۵.
۲۱. شریعتی نیا، محسن. (۱۳۹۹). روابط ایران و چین؛ گذار از مثلث رمانتیک به پیوند پایدار. رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، (۶۱)، ۹۵ - ۱۱۴.
۲۲. شریعتی نیا، محسن، و عزیزی، حمیدرضا. (۱۳۹۶). همکاری ایران و چین در کمر بند اقتصادی جاده ابریشم. روابط خارجی، (۴) ۹، ۷-۲۹.
۲۳. شمشیری، علی. (۱۳۹۸). تحلیل ملاحظات گسترش مناسبات راهبردی ایران و چین. مطالعات دفاع مقدس، (۱۸)، ۶۹ - ۸۴.
۲۴. شی، جین، پینگ. (۱۳۹۴). چشم انداز روشن آینده روابط چین و ایران. روزنامه ایران، قابل دسترسی در: <http://www.iran-newspaper.com/newspaper/page/6131/1/113035/0>، (تاریخ دسترسی ۱۵ آذر ۱۴۰۰).
۲۵. صادقی، سیدشمس، و لطفی، کامران. (۱۳۹۴). تحلیل ماهیت همکاری در روابط جمهوری اسلامی ایران و چین (۱۳۶۸-۱۳۹۴). روابط خارجی، (۲) ۷ (پیاپی ۲۶)، ۳۷-۷۰.
۲۶. صالحی، سیدجواد، و حشمتیان، رضا. (۱۳۹۷). جایگاه نظام بین‌الملل در تعاملات ایران و چین و پیشبرد منافع ملی ایران. مطالعات منافع ملی، (۱۳)، ۱۲۵ - ۱۵۵.
۲۷. صفری، فرزانه، برزگر، کیهان، و احمدی، حمید. (۱۳۹۹). ایران و محور چین- روسیه در آسیای مرکزی. مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، (۱۰۹)، ۱۰۳ - ۱۳۸.
۲۸. عابدی، عقیقه. (۱۳۹۹). نقش و تاثیر همکاری راهبردی ایران و چین بر شرایط و جایگاه محور مقاومت. مطالعات راهبردی جهان اسلام، (۸۱)، ۸۱ - ۹۸.
۲۹. عجملو، بهرام. (۱۳۹۷). بررسی تاثیر دیپلماسی اقتصادی در روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران و کشورهای روسیه، چین و هند بعد از انقلاب اسلامی. تحقیقات جدید در علوم انسانی، (۱۲)، ۱۳۷ - ۱۵۴.
۳۰. فلاحی، احسان، و امید، علی. (۱۳۹۸). تحلیل مقایسه‌ای ژئوپلیتیک انرژی چین در آسیای مرکزی و خلیج فارس با نگاهی به جایگاه ایران. مطالعات اقتصاد انرژی، (۶۱) ۱۵، ۲۹-۶۶.

۳۱. کوشکی، محمدصادق. (۱۳۹۹). شراکت با شرق؛ شناخت زمینه‌های برنامه همکاری ۲۵ ساله ایران و چین. پاسدار اسلام، (۴۶۱ و ۴۶۲)، ۲۴ - ۲۵.
۳۲. گارور، جان دبلیو. (۱۳۸۸). چین و ایران: شریکان باستانی در جهان پس از امپراطوری ها. ترجمه سعیده موسوی، تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
۳۳. مجیدی، محمدرضا، دهقانیان فراشاه، محمدحسین. (۱۳۹۹). مولفه‌ها و موانع رویکرد ژئوکالچر ایران در قبال ابتکار کمربند و راه چین در آسیای مرکزی. مطالعات اوراسیای مرکزی، ۱۳ (۱)، ۲۳۷ - ۲۵۲.
۳۴. ملک‌زاده، محمد. (۱۴۰۰). نگاهی به واکنش‌ها، نتایج و پیامدها سند همکاری ایران و چین؛ راه ابریشم راه برون رفت از تحریم‌ها. پاسدار اسلام، (۴۶۹ و ۴۷۰)، ۵۰ - ۵۳.
۳۵. ملکوتی، امیر، زمانی، زهرا، و اربابیان، شیرین. (۱۴۰۰). تعیین کننده‌های تجارت دوجانبه ایران و چین. پژوهشنامه بازرگانی، (۹۸)، ۲۱۵ - ۲۴۶.
۳۶. موسوی، سیده سارا، شریعتی، شهرروز، و غفاری، مسعود. (۱۴۰۰). پیامدهای ژئوپلیتیکی گسترش همکاری‌های چین و ترکیه بر جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی: اتصال دو پروژه «کریدور میانی» و «کمربند و راه»). ژئوپلیتیک، (۶۳)، ۱۱۹ - ۱۴۸.
۳۷. میرترابی، سعید، و ترکی، هادی. (۱۳۹۸). ابتکار احیای جاده ابریشم چین در تکاپوی تامین امنیت انرژی و توسعه صادرات. مطالعات اقتصاد سیاسی بین الملل، ۲ (۱)، ۲۰۷-۲۳۲.
۳۸. ویسی، هادی، (۱۴۰۰). بررسی رقابت‌های ژئوپلیتیکی و ژئوآکونومیک چین و هند در اورآسیا: کریدورهای ارتباطی و ژئوپلیتیک بنادر چابهار و گوادر، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۳ (۱): ۲۲۶-۲۱۳.
۳۹. یاری، احسان. (۱۴۰۰). گره استراتژیک چین در شبکه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران؛ امکان‌سنجی فرصت‌ها و چالش‌ها. روابط خارجی، (۴۹)، ۷۸ - ۱۱۲.
40. Chan, M.M.J. (2011). Geo-economic Challenges for the Asia Pacific Region in the post-crisis Governance and Taiwans Role in the Region. Chinese Taipei APEC study center.
41. Egan, M. (2015). Iran's oil exports have tripled since late 2015, CNN Money. Available from: <http://money.cnn.com/2016/06/16/investing/iran-pumping-lots-moreoil-sanctions/> [5 December 2021].
42. Foroohar, K. (2015). A \$500 Billion Maybe: Why Big Iran Moment May Be Years Away. Available from: Bloomberg, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-06-25/a-500-billion-maybe-why-iran-s-big-moment-could-be-years-away> [5 December 2021].
43. Hunter, Sh.T. (2010). Iran's Foreign Policy in the Post-Soviet Era. California and London: Prager.
44. Jing, H. (2015). The Prospect of Sino-European Cooperation on Chinas one-belt-one-road Initiative. China Institutes for Contemporary International Relations.
45. Jisi, W. (2001). China's Search for a Grand Strategy: A Rising Great Power Finds Its Way. Foreign Affairs. Available from: <http://www.Foreignaffairs.com/articles/67470/wang-jisi/chinasearch-for-a-grand-strategy> [5 December 2021].
46. Lin, Ch. (2011). The New Silk Road, Chinas Energy Strategy in the Greater Middle East. The Washington Institute for Near East Policy.
47. Minghao, Z. (2015). Chinas New Silk Road Initiative. Instituto affair internazionale.
48. Rolland, N. (2015). Chinas New Silk Road. The national bureau of Asian research. Available from: www.nbr.org/downloads/pdfs/psa/rolland_commentary_021215.pdf [5 December 2021].
49. Spark, M. (2007). Geopolitical Fears, Geo-economic Hopes and the Responsibilities of Geography. Annals of the Association of American Geographers, 97 (2), 338-349.
50. Wang, Y. (2016). Offensive for defensive: the belt and road initiative and China's new grand strategy. Journal of Contemporary China, 25(101), 455-463.

51. Ye, M. (2015). China and Competing Cooperation in Asia-Pacific: TPP, RCEP, and the New Silk Road. *Asian Security*, 11(3), 206-224.
52. Zimmerman, T. (2015). The New Silk Road: China, the US and the Future of Central Asia. Center on International Cooperation, Available from: at:cic.nyu.edu/sites/default/files/zimmerman_new_silk_road_final_2.pdf. [5 December 2021].